

a színek térérzetmódosító, tömeg- és formaérzet-módosító problémáihoz is. Ezek viszont színdinamikai kérdések. Nem követünk el nagy hibát tehát, hogy már az iskoláskor kezdetének kapcsán a színdinamika alapjait emlegetjük.

IDÉZETT IRODALOM:

1. Klausz Csaba: Színdinamika-tudomány és további fejlődésének alapjai. = Színdinamika '76. Magyar Színbizottság. Bp., 1976. 69–70. o.
- 2., 3., 5., 6. Nemcsics Antal: Az ember, szín és környezet közötti viszony elméleti és kísérleti feltárása. = Uo.: 4., 7., 11., 18. o.
- 4., 9. Király Sándor: Általános szintan és látáselemlet. Tankönyvkiadó, Bp., 1977. 155., 55. o.
- 7., 8. Johannes Itten: A színek művészete. Corvina Kiadó, Bp., 1978. 84–85. o.
10. SZÍNORSZÁG. Komplex vizuális nevelési foglalkozás dokumentumainak kiállítása. Pécs, Ifjúsági Ház. 1978. katalógus.
11. Horváth Dénes: Gondolatok az 1. osztályos rajz tantárgyhoz. = Módszertani Közlemények. Szeged, 1979. 1. sz., 31–39. o.
12. Horváth Dénes: Az 1. osztályos rajz tantárgy lehetőségei. = Módszertani Közlemények. Szeged, 1979. 2. sz., 103–113. o.
13. Horváth Dénes: A színdinamika alapjairól az iskoláskor kezdetén. = Tantárgyi és tantárgypedagógiai kutatások. Baja, 1971. III. M. M. kiadvány 1981. 134–138. o.
14. Gárdonyi Géza: Titkosnapló. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp., 1974. 184. o.

ÖRDÖGH GYÖZÖNÉ
Szeged

Két nehezen kapcsolható betű tanításának vázlata

Három évtizede tanítok. Korábban 3., 4., később csak 1., 2. osztályban. Gyakorlatból tudom, hogy a kisiskolásoknak az összeolvasásnál a „l” és a „t” betű okozza a legfőbb nehézséget. Ha ezekkel a betűkkel megtanulnak kapcsolni, már játszi könnyedséggel olvasnak, kapcsolnak a többi betűvel is. Ezért tartom fontosnak a két betű tanításának a vázlatát – főleg a kezdő kartársak segítésére – közölni. Biztosan lesz közöttük olyan, aki szívesen kipróbál néhány mozzanatot belőle.

Korábban is lehet, de ekkor már – bármilyen összetételű is az osztály – differenciáltan is kell foglalkoztatni a gyerekeket. Így több idő jut a gyengébbekre, az anyag „súlykolására” – s ez elengedhetetlen elsőben, sőt a többi alsó osztályban is. Enélkül nem tudják jól megtanulni az alapvető anyagot, amire a felső tagozat biztosan építhet.

Az óra anyaga: Képolvasás: O. t.: 38. o.

A „l, L” betű megismerése.

A „l, ll” betű vázolása, szavak írása. Ít.: 22. o.

Eszközök: táblai írás, betűkártyák, szóképek, írásvetítő.

I. Folyamatos gyakorlás:

1. Légzésgyakorlás: ma, me, mé, mi, mu,
(beszéd) só, se, sa, sá, si, su.
2. Szavak olvasása fóliáról közösen is, egyenként is:
só, sí, mos, sima, Samu, Masa
Misi, mama, Mimi, mese.
3. Mondjuk el azt a nyelvtörőt, amiben sok az „e” hang!
Kerekcs kerekét kereken kerekíti kerekre.
4. Melyik szóból ismertük meg az „e” hangot? Keressük ki az egér szóképét! Tapsoljunk!
Hány tag?

(e-gér) Mondd az első tagját! (e) Mondd a másodikikat! (gér)

Szedjük az ujjunkra hány hang? (4) Hány betűt kell kirakni? (4 betűt) Rakjuk ki betűkkel a szót! (betűsín)

- Vers az egérről: Egér, egér, kiséger...
- Hangfűzés: Ha a hangokat ügyesen összefűzöd, megtudod, hogy hívják a vendégünket. K-a-t-i n-é-n-i. Kati néni. Több hangfűzési gyakorlat.
- Betűk, szótagok, a tanult szóképek olvasásának gyakorlása. Mondatbefoglalás. (Nevelői példánnyal.)

Mivel a gyerekek még olvasni nem tudnak, a könyvbem található jelrendszert használok a differenciált munkánál. 15×12 cm-es kártyákra rajzoltam, amit mágnessel vagy cellul ragasztóval teszek a feladatnak megfelelő helyre. Minden esetben felelevenítjük, értelmezzük a jeleket.

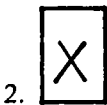
8. Differenciált munka.

A táblára előre elkészített feladatokat megnézzük. Ki szeretne a táblánál egyedül dolgozni? A hibátlan munkáért csillagot kap.

Amíg a jobbak önállóan dolgoznak, a gyengébbek velem együtt szavakat raknak ki.

sál
óra
autó
repülőgép

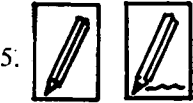
~~nyúl~~
~~olvas~~
televízió
~~ik~~

postás
bohóc
medve
kakas

ma ~~-----~~ mama
mama ~~-----~~ sima
mese ~~-----~~ ma
sima ~~-----~~ mese

ma	me	se	só	si
<i>ma</i>	<i>me</i>			

9. Szavakat mondok. Az első hang betűjét tedd a sinbe!

málna, eper, sál, egér
mese

Olvassuk el! Alkossunk mondatot vele!

motor, iszik, sapka, ing

misi

Olvassuk el! - A tulajdonnév tudatosítása. - Akkor jó, ha az első betűjét megfordítjuk a nagy alakú betűre.

A tulajdonneveket nagy kezdőbetűvel írjuk. Fordítsátok meg! Olvassátok el!

Misi

10. Néhány szó kirakása hasonló módon.

Ezt követi a táblánál dolgozók munkájának ellenőrzése, értékelése - esetleg kijavítása.

II. Ma új betűvel ismerkedünk meg!

1. Ot. 38. o. A kép nézegetése. Mít látunk a képen? Soroljátok fel!

Kit látunk a képen? (Jani bácsit)

Mít csinálnak? Mi történik? Mi húzza a kocsit? (ló)

2. Tapsolással megállapítjuk, hány tag. (egy)

Az ujjunkra szedjük, hány hangot hallunk.

Melyik az első hang? (l) A hang képzésének bemutatása – majd hangoztatása. Mássalhangzó. Miért? Hallunk még ejtéseket egy kis hangot mellette. Hogy halljuk az „ó” hangot? (hosszan)

Már itt megemlítem, hogy az ó-ra végződő szóban az „ó” mindig hosszú, kivétel a no, nono.

3. Keressük ki a betűképét! A nagyalakú betűképek közül is kikeressük a „ló” képét. Megfigyeljük a kis nyomtatott „l”, majd a nagy nyomtatott „L” betűt. Összehasonlítjuk. Miben hasonlítanak? Miben különböznek?

A kép alá kerül a szókép is. (ló)

Bekarikázzuk benne a „l” betűt.

Felhívom a tanulók figyelmét a tévesztésre. Melyik betűvel lehet a kis nyomtatott „l” betűt összetéveszteni! (A nagy nyomtatott I betűvel.) Pl.: „la” – utána magánhangzó van. Illetve „ól” előtte van a magánhangzó. A nagy „L” betű után mindig mássalhangzó van!

4. Kinek a nevében lehet hallani az új hangot? Minden esetben meg kell mondaniuk, hogy hol hallják, a szó elején, belsejében, végén.

Már ebben az időszakban rövid vers vagy versrészlet bemutatásával keltem fel a vers iránt az érdeklődésüket, szeretetüket.

5. Sarkady Sándor Lomb lehullott, mák kipergett c. versét hallgassátok meg! Különösen figyeljétek meg azokat a szavakat, amelyekben halljátok a „l” hangot!

Felsoroljuk.

Lehullott, szél, elment stb. Vagy Ereszkedik le a felhő... népdalt felolvasni – ebből kigyűjteni a szavakat.

le, felhő, hull, levele, fülemüle

Itt a hosszú hangot jelölő betűre is utalunk: „hull”.

Hosszan halljuk a „l” hangot, a betű megkettőzésével jelöljük: „ll”.

6. Olvasás – kapcsolás, gyakorlás az új betűvel. (Mozgatható betű)

la, le, li, lo, ló

al, el, il, ol, ól

Amelyiknek értelme van, mondatot alkotunk vele, amelyiknek nincs értelme, kiegészítjük értelmes szavakká.

Pl.: levél, lapát, alma stb.

7. Nagyalakú plakáton stafétszerűen keresünk nyomtatott kis és nagy „l, L” betűt. Bekarikázzuk.

Addig a többiek a helyükön újságfüzetben keresik, karikázzák be a tanult új betűt.

Könyvből olvasunk! ÓBUDA MGT SZ – értelmezése. „Ablak-Zsiráf”-ból is felolvasom, mi a mezőgazdasági termelőszövetkezet.

8. Feladatmegoldás Ot.: 38. l. feladat.

A tanult szóképekben aláhúzzák a „l” betűt.

nyúl olvas sál ül repülőgép

Számoljátok meg, hányat találtak! Írjátok a számát a sor végére! (5)

Ellenőrzése fóliáról.

Szókeretben jelöljük az új hang helyét! Tapsolással bontuk szótagokra!

Applikációs kép a táblán:

liba

alma

levél

saláta

Az elsőt közösen oldjuk meg, a többi önállóan. Az ellenőrzés szintén írásvetítéssel történik.

III. Ma írni is megtanuljuk a „l” betűt!

1. A nyomtatott betűből indulunk ki. Nagy alakban a táblán van.

Írányok: Ferdén fel, hurkolom, egyenesen le, kerekítem, fektetem, kerekítem, egyenesen fel az első vonalköz közepéig. Az első vonalon találkozik az álló egyenes a fekvő egyenessel.

Miről ismerjük fel? (álló egyenes, fecskévonal, akasztó)

2. Kéztorna követi, hogy a gyerekek könnyedebben tudjanak írni.

Levegőbe író (TANÍTÓ)

Kiskerítés, nagykerítés,

kezdődik a házépítés.

Cserép kerül a tetőre,

kész a kapu egy-kettőre.

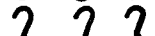
Fodros a víz a tavon,

Peti horgászni oson.

Nagyapó a botra dül,

Kutya fut a domb körül.

Karikáját Pál gurítja,

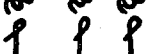
cica farkát kunkorítja.

Kémény füstje tekereg,

fecskék fognak legyeket.

9. A betű vázolatgása nagy alakban, majd a betű vonalrendszerbe helyezése követi. A kezdés helyének és a befejezés helyének megbeszélése.

A hosszú „l” betű írása.

A rövid és a hosszú „l, ll” betűből is egy-egy sort íratunk.

Az óra anyaga: Képolvasás Ot.: 44. o.

A „t, T” betű megismerése

A „t, t” betű vázolatgása, írása. It.: 26. o.

Eszközök: Táblai írás, betűkártyák, szóképek, írásvetítő, magnó.

I. Folyamatos gyakorlás:

1. (Légzésgyakorlat) Beszédleghzés gyakorlása:

só, sa, se, si, su

ló, la, le, li, lu

2. Nyelvtörő:

Ádám bátyám

Ádám bátyám

Ládám hátán

Pávát látván

Császárszállás táján

Száját tátván

Várt rám.

Pávává vált.

3. Melyik szóból ismertük meg az „á” hang betűjét? (ás) Keressük ki a betűt és szóképet! Tapssal bontsuk tagokra, majd hangokra. Hány tag? (egy) Hány hang? (kettő) Hol halljuk az „á”-t? (a szó elején)

4. Hangfűzési gyakorlás.

a-l-m-a alma

Mondatalkotások.

m-a-m-i mami

V-a-l-i Vali

Tulajdonnév. Nagy kezdőbetű!

5. Olvasásgyakorlás a tanult betűkkel fóliáról közösen és egyenként.

alvó, alsó, lila, Lali, Lili,

vívó, óvó, ivó, váll, sál, sás.

6. Mozgatható betűk, szótagok, szóképek olvastatása frontális osztálymunkával.

7. Zelk Zoltán: „Egyszer régen az irkámon” versrészletet mondjuk el.

8. Differenciált munka:

appl. kép

~~nyúl~~
olvas
lila
postás

appl. kép

vas
~~vő~~
alma
aló

4. Appl. kép: fiú képe

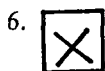
ostor

~~egér~~
~~egér~~
leves
malom

Vali ——— VALI
Vili ——— EMMA
Emma ——— MESI
Mesi ——— VILI

5. Appl. képi vasaló

Írott szóképek a táblán. Tedd a kép alá a megfelelő szót!
sál váll lovas lám vasaló

Tomí ~~morog~~
ás

Ági ~~mos~~
~~ugor~~

Lali ~~vív~~
~~címog~~

7.

ásó	sas	sál	vas	sáv
<i>ásó</i>	<i>sas</i>			

Bármelyik lerajzolható szó rajzát elfogadom.

stb.

9. Közben a helyükön maradt gyengébbekkel szavakat rakunk ki. Tedd a betűsínbe a szó utolsó hangjának betűjét.

sas, jó, vas Olvassátok el a kirakott szavakat!

sós

sáv, alma, sál, mi

Vali Tulajdonnév. Cseréljétek meg az első betűt nagybetűre.

Vali stb.

10. A táblánál dolgozók munkájának ellenőrzése, értékelése közösen.

II. Ma új betűt tanulunk!

1. A tévémaci zenéjének meghallgatása magnóról. Hol hallottátok már ezt a zenét? (Televízióban.) Milyen mesét hallottatok az este? Röviden elmondják a mesét. Keressétek ki a szóképek közül a televízió szót!

2. Olvassák a szavakat, majd ha a televízió szót megtaláljuk, kitesszük a mágneses táblára.

3. Keressétek ki ti is a szóképet és a televízió rajzát. Tegyétek a sínbe!
Tapsolással szótagokra bontjuk. Te-le-vi-zi-ó (5 tag)
Hány hang? Szedjük az ujjunkra!
t-e-l-e-v-i-z-i-ó (9 hang, 9 betű)
4. Milyen hangot hallunk a szó elején? „t”
A hang képzésének megbeszélése, megmutatása, hangoztatása.

III. Ma megtanuljuk a „t” betűt olvasni.

1. Kinek a nevében hallható a „t” hang?
Weöres Sándor Birka-iskola c. versét hallgassátok meg! Felolvasom. Figyeljétek meg azokat a szavakat, amelyekben halljátok a „t” hangot!
volt, szólt, bégetett, kapott, dicséretet, ballagott, jutalmat, kapott, hát, ment, szűnt.
Melyik szóban halljuk erősebben, hosszán a „t” hangot?
bégetett, kapott, ballagott.
2. Keressük ki a televízió képét a nagy képek között!
Tegyük ki! Melyik szót tegyük a kép alá? (televízió)
Hol halljuk a „t” hangot? (az elején) Melyik a „t” hang betűje? (az első) Karikázzuk be!
Miről ismerjük fel? (egy nagy akasztó és egy fekvő egyenes)
A nagy „T” betű álló egyenes és tetején egy fekvő egyenes.
3. Tegyétek ki a betűsínbe a kis és a nagy „t, T” betűt! Olvassuk el!
4. Plakáton keressétek a „t, T” betűt! Karikázzuk be!
Szótagok olvasása
ta tá tó ti
et at át it ot
Egészsítsétek ki, hogy értelmes szó legyen belőle!
tata, ette, tálal stb.
Mondatalkotás.
5. Ot.: 44. o. nézegetjük a képet.
a) Mít látunk? Kit látunk a képen? Mít csinálnak? Olvassuk el a szóképet és a betűt!
Mondatalkotás a „televízió” szóval.
b) Szóképek olvasása. Önállóan megkeresik a tanult új betűt. Húzzátok alá a „t” betűket!
Számoljátok meg, hányat találtatok?
c) Ellenőrzés írásvetítővel.
épít önt ugat autó postás (5 „t” betű)
44. o. 2. f. megoldása.
Applikációs kép a táblán, alatta szóképkertet.

taszka

atjő

körte

lakat

- a) Jelöljük be a szókeretbe karikával, hány hang! Pirossal színezzük be azt a karikát, ahol a „t” hangot halljuk! Az elsőt közösen, a többi önállóan oldják meg. Az önálló munka helyes megoldását írásvetítővel ellenőrizzük, javítjuk.
- e) Ennél a betűnél is felhívom a figyelmet a hosszú hangot jelölő betűre.
Pl.: vet – vett
Hangzásbeli különbség észrevételezése – hosszán, erősen ejtem ki – írásnál a betű megkettőzésével jelöljük. (Pl.):
Mondatalkotás.
A gép búzát *vet* a földbe.
Anyu kenyeret *vett* a boltból.

IV. Ma írni is megtanuljuk a „t” betűt.

1. Izomlazító gyakorlatokat végzünk a mondóka szövegére.
Ujjmondóka (népdalköltés)
Hüvelykujjam almafa,
mutatóujjam megrázta,
középsőujjam felszedte,
gyűrűsujjam hazavitte,
a kisujjam mind megette,
megfájdult a hasam tőle.
2. Nagyalakú nyomtatott „t” betűt írok a táblára. Irányok: Egyenesen le, kerekítem, fektetem a vonalon, kerekítem, egyenesen fel a vonalköz közepéig.

3. Miben hasonlít, miben különbözik a nyomtatott betűhöz? A kezdés, a befejezés, az áthúzás helyének megbeszélése. Két vonalköz magas. Levegőben is gyakoroljuk az írását, majd vázolója az It.: 26. o.
4. A hosszú „tt” betű írásának, alakításának megbeszélése. Egy sor „t” és egy sor „tt” betűt írunk ezen az órán.

TAKÁCS JULIANNA
Dunaújváros

A dolgozatjavítás akaratnevelő ereje

1. A dolgozatjavítás témája

Szaklapokban, egymás közti beszélgetésekben magyar szakosok között kissé keveset tárgyalt téma a fogalmazások, dolgozatok írása, és még mostohább az azok javításáról történő beszélgetés, publikáció. Igaz, a Tantervi Utasításon kívül vannak kiadványok a téma igazi ismerőitől, így pl. Kerékgyártó Imre A fogalmazás tanítása c. munkája, amit minden kartársnak el kellene olvasnia; de itt a gyakorlati „lecsapódásról” szöveg: a dolgozatok javításáról, és a javítás hatásáról. Kicsinek látszó téma, hisz nem olyan sűrűn fordul elő, mint pl. egy költeménytárgyalás vagy egy nyelvtanlecke megtanítása, hisz néhány dolgozat van egy tanévben. De vannak feladatlapok és más írásbeli munkák is, amiket értékelni kell. Ezek javításával és a javítás akarat- és embernevelő erejével foglalkozom néhány gondolattal. De kiemelten a magyar irodalom dolgozatok javítására utalok a címben megjelölt céllal.

2. A tanulók várják a javítási órát

Hosszú pedagógiai pályámon még nem találok olyan „rossz” vagy érdektelen gyerekekkel, akit ne érdekelt volna: hányas lett a dolgozata. (Ugyanúgy a feleletjegy is érdeklő, ha nem is mutatja.) Ez látszik abból is, hogy dolgozatírástól a javításig tízpercben, órán, vagy amikor alkalom nyílik, megkérdezzük: – Ki tetszett javítani a dolgozatot? Várják. Így aztán nem is lehet késni a javítással, pedig ha „összejön” 1–2 osztályé, sok estebe, délutánba kerül a munka, ezt mindenki tudja. Hogy a dolgozat írása és javítása valójában akaratnevelő erejű legyen a tanulóknál, ez komoly nevelői és módszertani munkával érhető el. De ugyanakkor a tárgyát szerető nevelőnek sem kis izgalom egy osztály dolgozatának javítása: munkájának felmérése is ez, bármilyen fárasztó is.

3. A javítási naplóról

Az irodalom dolgozatok javítására ún. javítási naplót vezetek. Ezt annál is inkább tettem eddig, mert mindig több osztályban tanítottam a magyart, és sokszor kellett megnéznem a régi eredményt és hasonlítani a jelenlegivel. Így minden tanuló dolgozatairól 5–8. osztályig feljegyzés maradt, amiből lemérhető javulása, ill. visszaesése. A dolgozatokat sorban javítom, közben kiírom a típushibákat, utána írom a szükséges megjegyzést. Ez a javítási naplóba is bekerül, és a dolgozat osztályzata. Itt az egyéni hibákra is nagyon kell figyelni. Végül összegzem az eredményt és átlagolok.